

A már említett felső paleolit rétegen kívül előkerült egy *kora vaskori*, úgynevezett preszkíta (Kr. e. 9–8. sz.) időszakból származó, padmalyos sírban fekvő csontváz. Mellékletként három bronzgombot és a homlok közepén – talán egykori fejpánt díszeként – bronzveretet figyeltünk meg. Ebből az időszakból az egykori település nyomait is megtaláltuk. Félig földbe mélyített házak, külső kemencék, hamusgödrök, kerítőárkok, tárolóvermek stb. alkották az egykori mindennapi élet emlékeit.

A *honfoglalás korából* nyolc NyÉNy–KDK tájolású sír került elő. A sírok 1-2-3-as csoportokban, egymástól 30–250 m távolságra helyezkedtek el. Mindegyik sírban történt ún. részleges lótemetkezés. Az elhunyt feltételezhető hátsóvégét leölték, megnyúzták, feltorozták és tulajdonosának „túlvilági útravalóul” a ló koponyáját és csonkolt végtagjait helyezték a sírba az elhunyt lábához. A hátsóvégével a sírba került a nyereg is, erre az egyik sírban lelt ezüst nyeregkapaveretek utalnak.

A nyolcból öt sírban 160–170 cm magas, íjával, tegezével (benne a nyílvevőkkel), lovával és annak szerszámaival eltemetett férfi nyugodott. A tegezerekre és a nyílvevőkre a vas tegezmevítő szerelékek és a vas nyílhegyek, reflexíjukra a markolat és az íjvéget merevítő csontlemezek utalnak. Megfigyelhetőek voltak öltözetüknek és mindennapi viseletüknek darabjai is (ezüst varkocsszorítók és gyűrűk, vascsat, tarsoly, ruhadíszítő lemezek). Az egyik sírban ún. veretes tarsolyt, míg egy másik férfisírban a halott szájához, ill. szeméhez helyezett, aranyból készült négyszögletes aranylemezeket tártunk fel. Ez utóbbi sírban találtunk még egy apró, vékony aranylemezéből készült, rozettaszerű ptyékkel kivarrt övet, amely elhelyezkedése alapján (a jobb felkar mentén és a derék alatt) megoldva kerülhetett a sírba. A sír keltezését az egykori lószerszámra felvarrt ezüstpénzek segíthetik. Az öt férfi mellett egy nő és két gyermek sírja is napvilágra került a bánya területén, szintén részleges lótemetkezéssel.

A terület legkésőbbi lakott időszaka a *késő középkorra* keltezhető. Az objektumok (gödrök, vízelvezető és kerítőárkok) szórtan jelentek meg. Közülük kiemelkednek a nagy alapterületet átölelő kerítőárkok. A feltárt objektumok a terület jelenleg legmagasabb pontján, szórtan fordultak elő. Elhelyezkedésük és a nagyméretű kerítőárkok magas száma alapján úgy gondoljuk, hogy a korszakban itt élők főként állattartással foglalkoztak. Feltehetően a késő középkorban ásták azokat a méhkas alakú, kisebb-nagyobb, egymás közelében feltárt vermeket is, amelyek falán, ill. alján égésnyomokat figyeltünk meg.

PALUCH TIBOR

501. Szeged-Szőreg, régi homokbánya (KÖH 48321)

(Csongrád megye) B, A

2009. szeptember 8–14. között megelőző régészeti feltárást végeztünk a homokbánya területén (Szeged 150. lh.), a rekultivációs munkálatok közben.

A lelőhely Szőreg belterületén helyezkedik, ahol Móra Ferenc az 1920-as évek végén egy késő avar temetőt tárt fel. A mostani megelőző feltárás során egy a késő bronzkori halomsíros népességhez köthető gödör, ill. öt késő avar sír látott napvilágot. Az öt sírből három a korszakra jellemző övgarnitúrával került elő; az egy női sírban több edényt és tűtartót találtunk, míg egy sír melléklet nélküli volt.

PALUCH TIBOR

502. Szeged-Tápé, Ásványhát (KÖH 42404)

(Csongrád megye) B, Ú

Az Ásványhát nevű határrész a Pörös-ér és a Tápéi-főcsatorna találkozásától 250 m-re Ny-ra található, egy Ny–K-i irányú kiemelkedésen; a lelőhely (MOL-3.) ezen hát Ny-i végében fekszik. A Magyar–Román gázszállító vezeték építését megelőző terepbejárás közepesen intenzív szarmata kori felszíni nyomokat derített fel a lelőhelyen. A Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai a megelőző régészeti feltárást 2009. március 16–18. között végezték el, a lelőhely É–D-i tengelyében, 281 m² felületen.

A nyelés során 10 telepobjektumot azonosítottunk. Az É-i, hosszabb szakaszon 8 kora bronzkori gödröt, a D-i szakaszon egy újkori vízelvezető árkot és egy kút részletét tártuk fel. A terepbejárás alkalmával dokumentált szarmata telep jelenségei munkánk során nem kerültek felszínre, nyomait csupán a felszínen gyűjtött 2 darab, szürke, jól iszapolt kerámiatöredék jelentette.

A leletek a KÖSZ szegedi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozásukat követően a szegedi Móra Ferenc Múzeumba kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Molnár Gyöngyi, Czegléczki Tibor, Csenkey-Sinkó András technikusok.

DEÁK ANDREA

503. Szeged-Tápé, Ásványhát II. (KÖH 60155)

(Csongrád megye) Sza, Kú

2009. március 11–17. között megelőző régészeti feltárást végeztünk a Szőreg-1. biztonsági gáztározóhoz kapcsolódó I. nyomvonal területén. Az ásatás célja a régészeti felügyelet során előkerült, korábban már feltárt nyomvonal módosítása miatt napvilágra került újabb objektumok megmentése volt. A nyomvonal nagyobbik részében az árkot már kiásták, így jobbára csak a gázárok két falában metszetként megmaradt objektumokat tudtuk feltárni és dokumentálni.

A területen 2008 áprilisában megelőző feltárást végzett Pópity Dániel. Az általa megkezdett feltárást folytatva további 48 objektumot találtunk. Ezzel a feltárt stratigráfiai egységek száma 130, az objektumoké pedig 101. Közülük 34 kora újkorinak bizonyult.

A 14 szarmata jelenség közül 13 gödör volt, legtöbbjük agyaggyerő. A gödrök általános jellemzője a betöltés felső harmadának viszonylagos leletanyagbősége, és az alsó rétegek agyagos betöltése, amely leletben szegény. Sok gödörben a leletgazdag rész hamus, paticsos betöltésű, barnás humusz.

A gödrökön kívül 1 szarmata kori sírt is feltártunk. A néhány fokkal a D-É-i tengelytől eltérő sírgödör alján egy teljesen bolygatott váz maradványait találtuk meg. Mellékletei közül csak egy vaskés töredéke, és egy kisméretű bronzfibula maradt meg másodlagos helyzetben. A fibula alapján a sírt a 4. századra lehet keltezni.

Március 23–27. között folytatva a munkát további 22 objektumot találtunk. Ezzel a feltárt stratigráfiai egységek száma 152-re, az objektumoké 123-ra emelkedett. Ebből 17 szarmata kori jelenségnek, 5 pedig kora újkorinak bizonyult.

Az ásatás során előkerült legtöbb szarmata objektum agyaggyerő gödör volt, amelyek közül néhány méhkas alakú. Két gödör esetében a betöltés felső harmadában viszonylag sok leletanyag került elő, míg az alsó rétegek leletekben szegény, agyagos betöltésűek voltak. A gödrökön kívül egyéb objektumot nem találtunk.

Az előkerült leletanyag döntő többségét a korongolt és kézzel formált edények töredékei adják. Több hombár és korsó töredéke mellett tálak és csészék töredékei is előkerültek. A kézzel formált edények közül fazekak, kisebb csuprok, bögrék maradványait figyeltük meg.

A szarmata leleteken kívül néhány kora újkori beásás nyomát is megfigyelhettük. Ezek többször szarmata kori objektumot is megbolygattak.

FOGAS OTTÓ

504. Szeged-Tápé, Malajdok-halom (KÖH 56768)

(Csongrád megye) I

A Malajdok-halom a Tisza egykori öntésterületének egy É-D-i irányban elnyúló kisebb kiemelkedése. A lelőhelyen a Magyar–Román gázszállító vezeték építéséhez kapcsolódó feltárást a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai 2009. május 19–26. között végezték el, melynek során egy 1×1 m-es sekély, négyszögletes gödör, valamint egy V-alakú, homogén betöltésű, kisméretű, leletanyag nélküli gödör került elő.

Munkatársak: Scheinring Endre, Király Dávid technikusok.

FŰKÖH DÁNIEL

505. Szeged-Tápé, Szent Mihály templom (KÖH 62818)

(Csongrád megye) Kö

A 2009. december 7–11. között végzett építészeti helyreállítás és a középkori falfestmények restaurálása előtt elvégzett szondázó régészeti feltárás a szentély és a sekrestye építéstörténetének pontosításához kívánt

adatokkal szolgálni. A 13. századi szentély körül nyitott szondákban az egykori külső járószint meghatározására a későbbi bolygatások miatt nem volt mód. A szentély és a D-i oldalán álló torony alapozási elválása igazolta a feltételezést, hogy a két épületrész nem együtt épült. Ugyanakkor a boltozataik hasonlósága, és a belsőben mutatkozó visszabontott támpillér vagy fal alapozása arra utalt, hogy a szentély és az oldaltér kis időkülönbséggel létesült, és a mai torony a támpillérek magassága alapján eredetileg is toronynak épült. Az alapozási elválás oka feltehetően tervváltoztatás, amelyhez a belsőben a falkép restaurátorok által feltárt ablakkönyöklő magasítások is tartozhattak.

A toronyaljban feltehetően barokk kori járószint került elő a mai téglapadló alatt. A szentélytől ÉK-re talált falrészlet a 20. sz. eleji felmérésről ismert, 1938-ban elbontott barokk sekrestye külső sarka. Az 1938-ban épült új templomhajó mellett nyitott ellenőrző szondában É-D-i irányú téglafalat találtunk, amelynek jó minőségű meszes habarcsa eltér a templom többi részén használttól. A rétegviszonyok alapján elképzelhető, hogy korábbi Árpád-kori templom maradványaként értelmezhető. Ennek bizonyításához további kutatás szükséges.

A leletanyag kevés embercsont és újkori kerámia volt.

JANKOVICS NORBERT

506. Szeged, Szegedi Tudományegyetem (KÖH 48433)

(Csongrád megye) Kö

A Szegedi Tudományegyetem rektori épületének (3762 hrsz.) rekonstrukciójához kapcsolódó szakfelügyelet során a pincerészben régészeti érintettséget azonosítottak a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat munkatársai a „012-iroda”, a „015-raktár” és a „008-előtér” helyiségekben, ahol a feltárást 2009. december 14–18. között végeztük el, 20 stratigráfiai egységet elkülönítve.

Az első objektumfoltok a „012-iroda” és a „015-raktár” helyiségekben jelentkeztek a szürke, iszapos talajrétegben. Három nagyobb méretű cölöphelyet, 2 árok részletét és 2 gödröt bontottunk ki, 16–17. századi kerámiaanyaggal. A „008-előtérben” további 2 cölöphely és egy gödör került elő. A feltárást 2010-ben folytatjuk.

Munkatársak: Czigléczi Tibor, Szabados György, Szöllősi Géza technikusok.

DEÁK ANDREA

507. Szeged, vártemplom (KÖH 37508)

(Csongrád megye) LT, Kö, Tő

Az 1999 óta – két év megszakítással – folyamatosan tartó feltárás során előkerült a 14. sz. elején már biztosan álló szegedi vártemplom D-i főfalának 22 m hosszú, valamint